

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

PL. ÚS 39/2011-19

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí pléna 2. februára 2011 predbežne prerokoval návrh Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, zastúpeného sudkyňou JUDr. V. N., na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) a čl. 130 ods. 1 písm. d) Ústavy Slovenskej republiky a § 18 ods. 1 písm. d) v spojení s § 37 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov o súlade ustanovenia § 72 ods. 1 a 2 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov s čl. 39 ods. 1 a čl. 55 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a takto

r o z h o d o l :

Návrh Najvyššieho súdu Slovenskej republiky **o d m i e t a** ako zjavne neopodstatnený.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bol 18. novembra 2008 doručený a na výzvu z 27. januára 2009 doplnený návrh Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „navrhovateľ“) na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) a čl. 130 ods. 1 písm. d) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a § 18 ods. 1 písm. d) v spojení s § 37 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) o súlade ustanovenia § 72 ods. 1 a 2 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“) s čl. 39 ods. 1 a čl. 55 ods. 1 ústavy.

2. Z návrhu na začatie konania a predložených príloh vyplýva, že navrhovateľ ho podáva v súvislosti so svojou rozhodovacou činnosťou podľa čl. 144 ods. 2 ústavy a § 18 ods. 1 písm. d) zákona o ústavnom súde v právnej veci žalobkyne Z. C. (ďalej len „žalobkyňa“) o preskúmanie rozhodnutia S., ústredie, B. (ďalej len „žalovaná“) na základe odvolania žalobkyne proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 2 Sd 4/2007 z 2. októbra 2007.

3. V uvedenom konaní sa žalobkyňa domáhala preskúmania rozhodnutia žalovanej, ktorým podľa § 70 ods. 1 a § 112 ods. 1 zákona o sociálnom poistení zamietla jej žiadosť o invalidný dôchodok s odôvodnením, že v posledných desiatich rokoch pred vznikom invalidity nezískala potrebný počet 5 rokov dôchodkového poistenia podľa § 72 ods. 1 zákona o sociálnom poistení, keď v tomto období získala len 4 roky a 292 dní.

4. Navrhovateľ poukazoval na ustanovenie § 70 ods. 1 zákona o sociálnom poistení, podľa ktorého poistenec má nárok na invalidný dôchodok, ak sa stal invalidný, získal počet rokov dôchodkového poistenia uvedený v § 72 zákona o sociálnom poistení a ku dňu vzniku invalidity nespĺňa podmienky nároku na starobný dôchodok alebo mu nebol priznaný predčasný starobný dôchodok. V nadväznosti na citované ustanovenie, podľa § 72 ods. 1

zákona o sociálnom poistení platného a účinného do 31. decembra 2009 počet rokov dôchodkového poistenia na vznik nároku na invalidný dôchodok poistenca vo veku

- a) do 20 rokov je menej ako jeden rok,
- b) nad 20 rokov do 22 rokov je najmenej jeden rok,
- c) nad 22 rokov do 24 rokov je najmenej dva roky,
- d) nad 24 rokov do 26 rokov je najmenej tri roky,
- e) nad 26 rokov do 28 rokov je najmenej štyri roky,
- f) nad 28 rokov je najmenej päť rokov.

Podľa ustanovenia § 72 ods. 2 zákona o sociálnom poistení platného a účinného do 31. decembra 2009 počet rokov dôchodkového poistenia na vznik nároku na invalidný dôchodok sa zisťuje z obdobia pred vznikom invalidity, a ak ide o poistenca vo veku nad 28 rokov, z posledných desiatich rokov pred vznikom invalidity.

5. Navrhovateľ ďalej uviedol, že *„úroveň hmotného zabezpečenia musí byť v intenciách článku 39 ods.1 ústavy primeraná*

- tak vo vzťahu k predchádzajúcej úrovni hmotného zabezpečenia, ktorú mal občan predtým ako sa stal nespôsobilým na prácu (princíp zásluhovosti)

- ako aj vo vzťahu k priemernej úrovni hmotného zabezpečenia občanov (princíp solidarity)

- a vo vzťahu k ekonomickým možnostiam zabezpečenia určitej úrovne hmotného zabezpečenia štátom (princíp ekonomickej únosnosti)“.

6. Vo svojom odôvodnení návrhu navrhovateľ zdôrazňoval najmä tú skutočnosť, že pre vznik nároku na invalidný dôchodok sa občanovi nad 28 rokov neprihliada na celkovú získanú dobu dôchodkového poistenia, len na dobu poistenia v posledných desiatich rokoch pred vznikom invalidity. To znamená, že *„nárok na invalidné poistenie nevznikne občanovi napriek tomu, že od prvého vstupu na trh práce bol dlhodobo (podľa veku i viac ako 15-20 rokov) dôchodkovo poistený a len v období posledných rokov pred vznikom invalidity z dôvodu straty zamestnania a nemožnosti získania nového zamestnania primeraného jeho vzdelaniu, veku a zdravotnému stavu došlo k zániku jeho dôchodkového poistenia“.*

7. Takáto právna úprava podľa názoru navrhovateľa „nezodpovedá princípu ekvivalentnosti plnení, ktorý znamená, že za odvedené prostriedky do systému sociálneho (dôchodkového) poistenia má poistenec dostať primeranú protihodnotu. Ponechanie prostriedkov odvedených do systému sociálneho poistenia bez poskytnutia akejkoľvek protihodnoty z tohto systému nemožno ospravedlniť ani poukazom na princíp solidarity.“. Predmetné ustanovenia zákona o sociálnom poistení považuje teda za priečiace sa označeným ústavným článkom (čl. 39 ods. 1 a čl. 55 ods. 1 ústavy).

8. Navrhovateľ zároveň v širšom kontexte dodáva, že taktiež zákonné vyňatie evidovaných nezamestnaných z okruhu dôchodkovo poistených osôb nie je v súlade s ústavnými princípmi garantujúcimi právo na primerané hmotné zabezpečenie pri nespôsobilosti na prácu (čl. 39 ods. 1 ústavy).

9. Na základe uvedeného navrhovateľ žiadal vydať nález, ktorým by ústavný súd rozhodol, že ustanovenie § 72 ods. 1 a 2 zákona o sociálnom poistení nie je v súlade s čl. 39 ods. 1 a čl. 55 ods. 1 ústavy.

10. Ústavný súd v ostatnom období začal judikovať od rozhodnutia sp. zn. PL. ÚS 1/2010, že v konaní o konkrétnej kontrole noriem, t. j. v konaní o súlade právneho predpisu s ústavným poriadkom, ktoré bolo začaté na návrh všeobecného súdu, ako dôsledok riešenia konkrétnej veci (čl. 144 ods. 2 ústavy a § 37 a nasl. zákona o ústavnom súde), môže byť preskúmaný aj zákon už neúčinný, resp. neplatný, lebo z neho v rozhodnej dobe plynuli adresátom práva a povinnosti, ktoré sa neskôr stali predmetom sporu (konanie pred súdom) a otázku ústavnej konformity zákonného podkladu nemôže posúdiť všeobecný súd sám.

11. V tejto súvislosti treba totiž pripomenúť účel ustanovenia čl. 144 ods. 2 ústavy, ktorým je otvorenie priestoru pre ústavný dialóg medzi všeobecnými súdmi a ústavným súdom a vo všeobecnejšej rovine zaistenie vnútornej bezrozpornosti právneho poriadku a ochrana ústavnosti. Inými slovami, účelom tohto ustanovenia je predísť situácii, v ktorej by všeobecný súd musel viesť konanie podľa ustanovení zákona, ktoré sú podľa jeho názoru v rozpore s ústavným poriadkom. Takto vyloženému účelu citovaného ustanovenia sa potom prieči výklad, na základe ktorého by ústavný súd mohol zastaviť konanie o už neplatnom, ale ešte stále aplikovateľnom zákonnom ustanovení, lebo by sa ním ústavný súd

spreneveril svojej úlohe v ústavnom dialógu a nútil by všeobecný súd viesť konanie, o ktorého protiústavnosti by bol tento súd presvedčený.

12. Ústavný súd zistil, že zákonom č. 449/2008 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „novela zákona o sociálnom poistení“), s účinnosťou od 1. januára 2010 došlo k zmene namietaných zákonných ustanovení, ktoré sú predmetom návrhu navrhovateľa.

13. Podľa platnej a účinnej úpravy zákona o sociálnom poistení (§ 72 ods. 1) počet rokov dôchodkového poistenia na vznik nároku na invalidný dôchodok poistenca vo veku

- a) do 20 rokov je menej ako jeden rok,
- b) nad 20 rokov do 24 rokov je najmenej jeden rok,
- c) nad 24 rokov do 28 rokov je najmenej dva roky,
- d) nad 28 rokov do 34 rokov je najmenej päť rokov,
- e) nad 34 rokov do 40 rokov je najmenej osem rokov,
- f) nad 40 rokov do 45 rokov je najmenej desať rokov,
- g) nad 45 rokov je najmenej 10 rokov.

Podľa ustanovenia § 72 ods. 2 zákona o sociálnom poistení účinného od 1. januára 2010 počet rokov dôchodkového poistenia na vznik nároku na invalidný dôchodok sa zisťuje z obdobia pred vznikom invalidity.

14. Ústavný súd k tomu dodáva, že novela zákona o sociálnom poistení, na základe ktorej je pre výpočet dávky dôchodkového poistenia (vrátane invalidného dôchodku) rozhodné celé obdobie pred vznikom nároku na dávku, nielen doba posledných desiatich rokov, odstránila pochybnosti o ústavnej konformite navrhovateľom namietaných zákonných ustanovení; inak namietaná lehota 5 rokov prima facie bez ďalšieho ani nevykazovala znaky protiústavnosti tak, ako sa to opačne domnieval najvyšší súd, pretože jej posúdenie je posúdením kontextuálnym, ktoré sa dalo vyriešiť ústavnosúladným výkladom (čl. 152 ods. 4 ústavy) všetkých podmienok potrebných na vznik nároku na invalidný dôchodok.

15. Ústavný súd v tejto súvislosti ešte uvádza, že novela zákona o sociálnom poistení vo svojich intertemporálnych ustanoveniach (§ 293ax) upravila aj otázky vzniku nároku na invalidný dôchodok alebo čiastočný invalidný dôchodok u osôb, ktoré nezískali invalidný dôchodok podľa právnej úpravy zákona o sociálnom poistení účinnej do 31. decembra 2009, a to tak, že „poistencovi, ktorému nevznikol nárok na invalidný dôchodok alebo čiastočný invalidný dôchodok podľa predpisov účinných pred 1. januárom 2010 z dôvodu nezískania potrebného počtu rokov dôchodkového poistenia a ktorý nesplnil podmienky nároku na starobný dôchodok alebo nebol mu priznaný predčasný starobný dôchodok, S. na jeho žiadosť znovu posúdi dlhodobu nepriaznivý zdravotný stav a rozhodne o nároku na invalidný dôchodok a o jeho sume podľa zákona účinného od 1. januára 2010“.

Podľa ustanovenia § 293ax ods. 3 zákona o sociálnom poistení „počet rokov dôchodkového poistenia na vznik nároku na invalidný dôchodok sa zisťuje z obdobia pred dňom, od ktorého bol určený vznik invalidity po 31. decembri 2009“.

16. Preto, aj keď navrhovateľ je povinný aplikovať právny predpis, ktorého platnosť zanikla, a o ktorého ústavnosti mal pochybnosť, citované ustanovenia novely zákona o sociálnom poistení umožňujú žalobkyni, rovnako aj iným osobám v obdobnej situácii, účinnú ochranu ňou označených práv opätovným posúdením novej žiadosti na základe platného a účinného zákona o sociálnom poistení. Pri posudzovaní novej žiadosti už bude žalovaná posudzovať počet rokov dôchodkového poistenia počas celého obdobia, od kedy žalobkyňa vstúpila na trh práce.

17. Vzhľadom na uvedené skutočnosti ústavný súd rozhodol tak, ako to je uvedené vo výroku tohto uznesenia (§ 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde).

18. Podľa ustanovenia § 32 ods. 1 zákona o ústavnom súde sa k rozhodnutiu pripája odlišné stanovisko sudkyne Ľudmily Gajdošíkovej.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 2. februára 2011